

Світлана СЕРГО,
вчителька початкових класів
Ковтунівського НВК ЗОШ I–III ст. – ДНЗ
Шосткинського р-ну Сумської обл.

Уроки серед природи за методикою К.Д. Ушинського

Ушинського ім'я відоме всім і всюди,
І пам'ять жити в нашій серці буде.
І на казках та на ідеях світлих
Ростимуть наші українські діти.
Ми земляки його й нашадки,
Нам по життю ще довго йти.
Ми зробим все, щоб у століттях
Про нього пам'ять зберегти.

Т. Колотуша

Костянтин Дмитрович Ушинський (1824–1871) видатний педагог, що створив свою оригінальну теорію навчання та виховання дітей.

І хоча звідтоді минуло багато років, освітянська громадськість високо шанує пам'ять Ушинського, котрий усе своє свідоме життя неухильно керувався принципом, сформованим ним самим: "Зробити якомога більше користі моїй батьківщині – ось єдина мета мого життя, і до неї саме я повинен спрямувати всі свої здібності".

Літературно-педагогічна спадщина К.Д.Ушинського здебільшого складається з ряду змістовно, просто та цікаво написаних навчальних книжок для початкової школи ("Дитячий світ", "Рідне слово"), з прекрасних навчально-методичних рекомендацій для вчителів, з кількох десятків талановитих статей, які висвітлювали принципові питання школи, і, насамкінець, з фундаментального психолого-педагогічного дослідження ("Людина як предмет виховання") – першого досвіду розробки педагогічної науки на психологічних засадах, досвіду, користуючись яким і до нашого часу вчителі вивчають курс педагогіки.

Спадщина ця виявилася настільки значущою за своїм змістом, що вдячна пам'ять педагогів та нових поколінь, які виростили і виховалися на підручниках та рекомендаціях Ушинського, пов'язала з його ім'ям ряд чудових епітетів: його називали "вчителем учителів руських", "другом руського дитяти"; про нього говорили як про "засновника початкової школи", "родоначальника наукової педагогіки". Його ім'я стало загальним іменем педагога, як ім'я Шевченка загальним іменем поета.

Педагогічна система К.Д.Ушинського – це дійсно класична система народної педагогіки, багатий внесок у її "золоту скарбницю".

Вивчаючи твори Ушинського, я знайшла відповіді на багато запитань, що стосуються практичної навчально-виховної роботи. Ці твори допомогли мені краще зрозуміти психологію дитини, закони виховання, дотримуватися принципів навчання.

Костянтин Дмитрович наголошував на тому, що дитині буде цікаво навчатися тоді, коли вчителі вміло використовуватимуть ці принципи та методи на своїх уроках. Він зазначав, що зацікавленість та увага учнів на уроці – це один із головних показників якості роботи школи.

Пріоритетними напрямками в роботі з дітьми К.Д.Ушинський вважав:

– народність процесу виховання, а саме: прагнення народу зберегти своє національне "я". Це і навчання рідною мовою, і вивчення народних традицій та обрядів, це виховання любові до рідної землі, Батьківщини;

– морально-етичне виховання. Гуманізм – основна характерна риса педагогічної системи Ушинського. Він зазначав, що навряд чи всі діти вашого класу стануть в майбутньому академіками, а от справжніми людьми вони повинні бути. Треба їх навчити доброзичливо та гуманно ставитися до себе, рідних, друзів, оточуючих, до природи та Батьківщини;

– працьовитість. І це дуже актуально у наш час. Адже не секрет, що сучасні діти не привчені працювати. Вони більше захоплюються переглядом телепрограм, комп'ютерними іграми, прогулянками в компанії однолітків, що значно легше, ніж змусити себе працювати. Костянтин Дмитрович у своїх рекомендаціях наполягав на тому, що вчителі на уроках повинні відокремлювати поняття "гра" і "навчання". Бо діти мають розуміти, що навчання – це серйозна праця, під час якої треба долати певні труднощі. А завдання педагога: дати учневі інструмент для цього. Винятком Ушинський вважав шестирічних дітей, котрі через їхні психологічні особливості навчаються граючись.

Працюючи з шестирічками, я намагаюся поступово привчити їх до роботи в класі. І мені у цьому допомагають уроки, які проводжу з дітьми на природі.

Чому я зупинилася на уроках серед природи?

Справа в тому, що вивчаючи життєвий шлях славетного педагога, я дізналась про деякі моменти із його дитинства. У 1832 році сім'я Костянтина Дмитровича Ушинського переїхала на постійне місце проживання до міста Новгород-Сіверська й оселилася на околиці міста. Восьмирічному хлопчині треба було щодня долати до школи кілька кілометрів. Дорога пролягала мальовничими берегами Десни, і допитливий Костик любив спостерігати за навколишньою природою, мандруючи цим шляхом. Йому подобалося сидіти біля річки і мріяти, читати книжки. Інколи він навіть запізнювався на уроки. І вже пізніше, будучи педагогом, говорив, що один день спілкування з природою вартий тижня сидіння за партою.

Урок математики в 1 класі

Тема. Порядкова лічба. Поняття "зліва – направо", "справа – наліво", "один – багато", "вищий – нижчий". Відношення між предметами (більше, менше, однаково).

Мета. Пояснити учням порядкове значення чисел. Формувати навички лічби, вміння називати один предмет

і багато предметів. Вчити встановлювати відношення між предметами.

Т и п у р о к у: урок-подорож у природу.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1. Відгадування загадки.

Невидимка ходить в гаї,
Всі дерева роздягає. (О с і н ь).

2. Читання вірша вчителем.

Все навколо вже жовтіє,
Річка ллється і шумить.
Тихо, тихо вітер віє
І з травою гомонить.
Як тут всидіти у класі,
Коли все живе, росте,
Скрізь дзвенять пташки крилаті,
Сяє сонце золоте.

3. Повідомлення теми і мети уроку.

В ч и т е л ь. Діти, сьогодні ми завітаємо в гості до осені, щоб навчитися у неї лічити, порівнювати предмети в її господарстві. А найголовніше: будемо милуватися і спостерігати за тим, що відбуватиметься в природі під час нашої подорожі. Тож, щоб не заважати братам нашим меншим, ми поводитимемося тихо, дбайливо і з любов'ю ставитимемося до кожної білинки.

II. Вивчення нового матеріалу (на подвір'ї школи).

1. Ознайомлення з поняттями "порядкова лічба", "справа – наліво", "зліва – направо".

– Діти, скажіть, будь ласка, скільки всього учнів нашого класу вийшло на екскурсію? (10).

– Отже шикуюмося в ряд, а Катруся полічить вас зліва – направо.

– Скільки всього дітей, Катруся? (9).

– Хто стоїть першим? Шостим? Другим? Останнім?

– А Данилко полічить учнів навпаки: справа – наліво.

– Скільки всього дітей, Данилко? (9).

– Хто стоїть першим? Шостим? Другим? Останнім?

В ч и т е л ь. Бачите, діти, незалежно від того, як би ми не лічили, чи зліва – направо, чи справа – наліво, загальна кількість залишається незмінною, а от порядок при лічбі міняється.

2. Ознайомлення з поняттями "один – багато". Відгадування загадки.

Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає. (С о н ц е)
Летить орлиця по синьому небу,
Крила розкрила, сонце закрила. (Х м а р а)

– Діти, подивіться, скільки сонечок на небі? (Одне).

– А скільки хмарок? (Багато).

– А чого більше: сонечок чи хмарок?

– Роздивіться: якого кольору сонце і якого кольору хмарки?

3. Розвиток творчої уяви.

– На що схожі хмарки? Що вони вам нагадують?

4. Лічба і порівняння предметів.

В ч и т е л ь. А зараз ми підемо до шкільної алеї, щоб роздивитися і порахувати дерева, які на ній ростуть.

– Які дерева ростуть на шкільній алеї? (Клені). З чого це видно? (По формі листка).

– Дівчатка зараз порахують клени з правого боку алеї, а хлопчики – з лівого.

– Скільки кленів справа? Скільки кленів зліва? З якого боку дерев більше?

Чому ви так думаєте?

– А зараз кожен із вас під деревами назбирає по десять опалих листочків.

(Підрахунок листя біля вчителя).

– Діти, подивіться, в кінці алеї є інші дерева. Як вони називаються? (Ялинки).

– Чим відрізняються ялинки від кленів? (У ялинки листочки – голочки).

– Скільки тут росте ялинок? (5).

– Покажіть вищу ялинку, а тепер – нижчу.

– Чи можна полічити голочки на ялинці? Чому?

– Діти, подивіться на дерево. Кого ви там бачите? (Пташку).

– Що це за пташка?

– Скільки у пташки крил? Лапок? Дзьобиків? Очей?

– Чого більше: крил чи лапок? (Однаково).

– Чого більше: очей чи дзьобиків? (Очей).

Виховний момент.

– Де живе ця пташка? Чим вона харчується? Це перелітна пташка чи зимуюча? Як треба допомагати пташкам взимку? Як треба ставитися до наших пернатих друзів?

5. Вивчення веселої лічилки.

Раз – ялинка.
Два – дубок.
Три – березовий гайок.
А чотири – це травиця.
П'ять – мурашка-трудівниця.
Шість – колючий їжачок.
Сім – грибок-боровичок.
Вісім – білка.
Дев'ять – пташка.
Десять – квіточка ромашка.

6. Робота з геометричним матеріалом.

В ч и т е л ь. Діти, якого кольору у мене крейда? (Рожева, голуба, зелена).

– Намалуйте на асфальті рожевий трикутник, голубий прямокутник та зелене коло.

– Чому трикутник назвали трикутником?

– Скільки сторін і кутів у прямокутника?

– На що схоже коло? (Сонце, тарілка, обруч, яблуко).

– На що схожий трикутник? (Гора, дах будинку, піраміда).

– На що схожий прямокутник? (Вікно, двері, холодильник).

III. Підсумок уроку.

– Діти, чим вам сподобався сьогоднішній урок? Що запам'яталося найбільше? Як треба ставитися до природи? Чи можливо перерахувати все, що нас оточує на вулиці? Назвіть предмети, які ми сьогодні лічили.

За бажанням учителя урок можна продовжити в класі з метою підготовки руки до написання цифр. Під час екскурсії в план уроку можуть вноситися корективи у зв'язку з непередбачуваними ситуаціями, які можуть виникнути. Наприклад:

– Діти, подивіться, який яскравий метелик полетів. Скільки у нього крилець? Якого вони кольору? Які крильця більші: верхні чи нижні? Чого менше: крилець чи вусиків у метелика?